

PHILIPPE LOUIS MARIE GHISLAIN VILAIN XIII, in 1808 slechts twee maanden burgemeester van Gent

Willy Rouquart

In Gent is de naam Vilain XIII vooral bekend gebleven in verband met de gevangenis van het Rasphuis aan de Coupure. Jean Jacques Philippe Vilain XIII (Aalst 1712 - Wetteren 1777), initiatiefnemer van deze destijds vooruitstrevende instelling, werd machtig en belangrijk als voorzitter van de Staten van Vlaanderen, voorschepen van de Gentse Keure (eerste schepen, in feite burgemeester) en eveneens grootbaljuw van Gent. Hij verkreeg in 1758 de erfelijke titel van burggraaf.

Hoewel zijn hieronder beschreven kleinzoon Philippe Louis Marie Ghislain, graaf Vilain XIII, geen rol van betekenis speelde in Gent, illustreert zijn levensloop als politicus, grootgrondbezitter, industrieel en financier toch een aardig stukje vaderlandse geschiedenis, en dat in een bewogen tijd onder drie regimes: het Franse, het Hollandse en het Belgische. Daarom deze korte bijdrage.

Vilain XIII is een Vlaams adellijk geslacht dat zou teruggaan tot Walter van Gent (overleden in 1260), heer van Sint-Janssteen. Deze zou als eerste de naam Vilain hebben aangenomen. Die is afgeleid van 'villa' en betekent zoveel als 'van een dorp'. Later zal de naam 'van Gent' wegvallen en de naam 'Vilain' (nu met één l) verder gebruikt worden. De naam van de familie wordt uitgesproken als Vilain Quatorze en wordt volgens de oude schrijfwijze Vilain XIII aangeduid en niet zoals men zou verwachten Vilain XIV. Deze nummering zou duiden op een jongere familietak.

Eén van de zonen van de Jean Jacques Vilain XIII huwde in 1777 met Anne Marie Colette de Ghellinck de Peteghem. De moeder stierf kort na de geboorte in Gent op 17 december 1778 van de enige zoon Philippe Louis Marie Ghislain. Deze huwde in 1802 met barones Sophie-Louise-Zoé de Feltz, dochter van een Oostenrijks diplomaat. Philippe Louis had sympathieën voor Napoleon en het keizerrijk. Zijn echtgenote werd hofdame bij keizerin Marie-Louise en het echtpaar verbleef dan ook vaak in Parijs. In 1800 werd hij bur-

gemeester van Bazel en dat bleef hij gedurende 50 jaar. Hij was ook commandant van de erewacht van het Scheldedepartement en hij verwelkomde in die hoedanigheid Napoleon en Marie-Louise in Gent in mei 1810. In 1811 werd hij, op eigen verzoek, bevorderd tot comte de l'Empire.

In 1808 was deze Philippe Louis Vilain XIII een paar maanden burgemeester van Gent, maire in die tijd. Over hem is in de Gentse geschiedschrijving amper iets bekend. Victor Fris vermeldt in zijn *Histoire de Gand* dat hij benoemd werd na het vertrek in 1808 van Faipoult, machtige prefect van het Département de l'Escaut. Dat viel samen met het ontslag van burgemeester della Faille d'Hane, lid geworden van het 'Corps Législatif'. Die benoeming die Vilain eerst niet had durven weigeren, beviel hem niet. Hij liet zich nog dezelfde dag vervangen door zijn adjunct de Limnander voor de dagen die hij voorzag afwezig te zijn. Uiteindelijk nam hij ontslag, vermoedelijk omdat hij een dergelijke voltijds ambt niet combineerbaar achtte met zijn andere bezigheden en interesses. Baron Pycke werd opvolger en bleef in functie tot 1811. Bemerkt hoe het napoleontische bewind de adel (en de aspirant-adel) met dergelijke functies aan zich wist te binden.

In 1812 werd Ph. L. Vilain XIII burgemeester van Rupelmonde en hij cumuleerde dat ambt met het burgemeesterschap in Bazel tot een wet in 1836 dat soort cumuls verbood. Na 1815 maakte Philippe Louis zonder veel problemen de overstap naar het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. Hij werd er wel van verdacht Fransgezind te zijn, maar dat hinderde weinig, want het nieuwe bewind wilde graag invloedrijke personen aan zich binden. Hij werd tot kamerheer van Willem I benoemd en samen met zijn vrouw opgenomen in de vriendenkring van de kroonprins, de latere koning Willem II. Van 1815 tot 1821 en van 1823 tot 1829 was hij lid van de tweede Kamer van de Staten-Generaal.

Ondanks deze gunsten evolueerde Philippe Louis tot tegenstander van de door het Koninkrijk der Nederlanden gevoerde politiek. Zijn houding irriteerde dan ook de regering, vandaar dat hij in 1821 tot 1823 niet herbenoemd werd. Vanaf 1828 voerde hij een fellere oppositie. De graaf begon zich voor te werpen als de woordvoerder van de katholieke adel en zijn invloed nam toe, althans in onze streken. In 1829 zorgde het centraal bestuur er voor dat hij niet werd verkozen. Hetzelfde gebeurde met Felix de Meulenaere, die in West-Vlaanderen een gelijkaardige rol speelde. Het gevolg daarvan was dat die twee door de overwegend katholieke publieke opinie als martelaren werden beschouwd. In de oppositiekant 'Le Catholique des Pays-Bas' werd een inschrijving geo-

pend om aan beiden een gouden medaille aan te bieden met als opschrift: 'Le pouvoir les proscrit, le peuple les couronne' (De machthebbers sluiten hen uit, het volk vereert hen). Gezien de omstandigheden moest deze medaille in het buitenland gemaakt worden. Dat gebeurde in Parijs door Vivier. De medaille werd ook in zilver en brons geslagen.

Tijdens de onafhankelijkheidsstrijd van 1830 speelde Vilain XIII een bescheiden rol. Vanwege het mogelijk oprukken van de Nederlandse troepen verschool hij zich in Dendermonde. Hij werd nadien één van de boegbeelden van de katholieke vleugel, vooral in zijn thuisbasis Bazel en in het Waasland. Begin november 1830 werd hij door de kiezers van het arrondissement Sint-Niklaas verkozen voor het Nationaal Congres, maar na één maand gaf hij ontslag. Vanaf 1831 tot 1851 was hij senator. Zijn vrouw werd in 1832 hofdame van koningin Louise-Marie. De graaf leefde in grote stijl in zijn kasteel Wissekerke in Bazel (nu eigendom van de gemeente Kruibeke) en in zijn stadsverblijf op het Koningsplein te Brussel. Dit laatste werd later de residentie van de prinsen Albert en Elisabeth vooraleer Albert koning werd. Vervolgens werd de zetel van de Bank van Brussel er in ondergebracht. Sinds 1984 huist het Rekenhof in dit gebouw. Philippe Louis Vilain XIII overleed er op 27 april 1858.

Meer dan in de politiek voelde Ph. L. Vilain XIII zich thuis in de financiële wereld en speelde hij een rol in de economische en industriële modernisering van het land. Hij stichtte verzekeringsmaatschappijen en naamloze vennootschappen en was beheerder/commissaris in heel wat 'Sociétés'. Hij slaagde erin het familiedomein in Bazel en Rupelmonde uit te breiden, onder andere via aankoop van 'zwart goed' (vroegere eigendommen van religieuze instellingen). Enkele van zijn acht kinderen speelden in de nationale politiek een rol als vertegenwoordigers van de katholieke partij.

Literatuur

Guioth, J.L. (1844), *Histoire numismatique de la Révolution belge*, Hasselt.

François, L. (1993), Philippe Vilain XIII (1778-1856), grootgrondbezitter en 'l'homme du parti industriel'. In: *Beleid en Bestuur in de Oude Nederlanden, Liber Amicorum Prof. Dr. M. Baelde*, Gent, 1993, p. 189-203

Fris, V. (1930) *Histoire de Gand*, 2de uitg., Gent, p. 313.

Over de grootvader Jean Jacques: Lenders, P. (1995), Vilain XIII, *Davidfonds*, Leuven, pp.125.

Over de Gentse gevangenis: Rouquart, W., *Numismatische getuigenissen in verband met het gevangeniswezen in Gent*. In: *Ghendtsche Tydinghen 2010*, jg, 39 nr.1, p.1-11.

Beschrijving van de medailles (uit eigen verzameling)

links zilver: 6 cm, rechts brons: 4 cm.

Voorzijde: langsheen de rand op twee klimmende regels (rondom): LE POUVOIR LES PROSCRIT, LE PEUPLE LES COURONNE - Fleuron - DE MUELENAERE, VILAIN XIII ELIMINES DES ETATS GENERAUX EN 1829. In het midden: hun twee samengevoegde bustes naar links (links Vilain XIII en rechts de Meulenaere), blootshoofds en gekleed in wijde herenjassen. Boven hun hoofden een vijfpuntige ster.

Keerzijde: Klimmend: PRO. ARIS, dalend: ET. FOCIS. (Voor altaar en haard) met voorstelling van een vierhoekig altaar waartegen een opengeslagen boek staat waarop we kunnen lezen: PACT INAVG (pactum inaugurale:grondwet). Boven het altaar zien we twee ineengestremgelde handen uit de wolken verschijnen die een bundel van tien pijlen vasthouden. Gans bovenaan een vrijheidshoed.

Onderaan op de afslag: EX AERE BELG. (ex aere Belgarum: van het geld van de Belgen).

